

Gemankeerd gevoel Oost-Duitsland

Rita Kuczynski's 'Ostdeutschland war nie etwas Natürliches'

Boeken - 10 november 2005 - Auteur: Filip Bloem

(10 november 2005) Vijftien jaar na dato is de stand van de Duitse eenheid niet onverdeeld positief. Hoge werkloosheid, ontvolkte Oost-Duitse gebieden en een aanhoudende mentale kloof geven vooral in Duitsland zelf aanleiding tot duistere prognoses. In 'Ostdeutschland war nie etwas Natürliches' wil journaliste en filosofe Rita Kuczynski het gevoel van malaise in perspectief plaatsen en gaat ze te rade bij journalisten, schrijvers, wetenschappers en politici uit landen die ook te kampen hebben met een communistische erfenis.

Kuczynski voerde gesprekken met mensen uit Bulgarije, Estland, Hongarije, Polen, Roemenië, Rusland, Slovenië, Slowakije en Tsjechië en vulde deze om onduidelijke redenen aan met drie westerse wetenschappers. De meeste van hen zijn geen professionele 'Duitslandwatchers', maar hebben zich op enig moment in studie of werk intensief met Duitsland bezig gehouden. Toch blinkt het merendeel van de gesprekken niet uit door originele gedachten, maar zijn vooral interessant omdat duidelijk wordt wat men in de communistische broederlanden van de DDR dacht.

De balans valt niet erg positief uit. De DDR, ingeklemd tussen het rijke West-Duitsland en het vrijgevochten Polen, was een grauw, "onvriendelijk transitland", "een scheet van de geschiedenis", de mensen waren er gesloten, conformistisch en de intelligentsia "net zo kunstmatig als de staat". Illustratief voor de weinig hartelijke verhoudingen is dat maar een enkeling van de geïnterviewden persoonlijke contacten van enig belang in de DDR had. Niet toevallig zijn de herinneringen van de Hongaarse dissident György Dalos, die vaak in Oost-Duitsland kwam en er vele vrienden had, een stuk genuanceerder dan de wat stereotype opvattingen die in veel andere gesprekken te vinden zijn.

Het tegenstrijdige beeld van de DDR als een gemankeerde, maar voor Oostblokbegeerten welvarende staat blijft in zekere zin na de *Wende* intact. Er wordt door de experts wel met enige afgunst gekeken naar het in de schoot geworpen lidmaatschap van de Europese Unie en de eindeloze, van West- naar Oost-Duitsland stromende subsidies. In het algemeen overheerst onder de geïnterviewden echter de tevredenheid over de weg die het eigen land is

ingeslagen. De ontwikkeling van de andere landen uit Midden- en Oost-Europa verliep weliswaar veel moeizamer, maar heeft ook voor het zelfbewustzijn gezorgd dat de Oost-Duitsers nog steeds lijken te ontberen.

Kuczynski's gesprekspartners hebben niet veel begrip voor de Oost-Duitse klaagcultuur, die ze als een overblijfsel van de onder het communistische regime gekweekte afhankelijkheidsmentaliteit zien. Vooral de jongeren onder de ondervraagden moeten niets hebben van een bevoogdende overheid en de bijbehorende passiviteit onder de bevolking, die verwacht van de wieg tot aan het graf verzorgd te worden. Deze afkeer van paternalistische staatsstructuren zou op punten als de toekomst van de verzorgingsstaat wel eens voor pittige discussies tussen het 'oude' en 'nieuwe' Europa kunnen gaan zorgen.

Het uitgangsidee van 'Ostdeutschland war nie etwas Natürliches' is geslaagder dan de uitwerking. Kuczynski houdt vrij strak vast aan haar lijstje vragen, waardoor er in veel gevallen niet echt een gesprek op gang komt. Wel geven de in totaal negentien gesprekken een goed beeld van hoe de nieuwe elites in Midden- en Oost-Europa tegen de DDR en het huidige Duitsland aankijken.

Filip Bloem is verbonden aan de Universiteit van Leiden. Hij doet onderzoek naar oppositie-bewegingen in de DDR.

- Rita Kuczynski, 'Ostdeutschland war nie etwas Natürliches'. Deutschlandkenner aus Mittel- und Osteuropa, Frankreich, Großbritannien und den USA über das vereinte Deutschland (Parthas Verlag, Berlin) 308 blz., € 14,50 ISBN 3866014406

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2577/gemankeerd-gevoel-oost-duitsland>